

למעלה מן לשאל אם הנסיר הוא למעלה מן הללי, וכן אין לשאול אם המדינה או אם יכול שהרי הוא חלק מן המדינה או אם בלתי-החוקים, בלתי-צודק, שהרי אין שום אדם בלתי-חוק להיות בלתי-צודק, או כיצד אפשר להיות בעת ובעונה צדק כלפי עצמו; או כיצד אפשר החוקים אינם אלא את הפשי ונכנע לחוקים, שהרי החוקים אינם אלא את כלליות הרצון עם כלליות המושא, על כן הפקודה ספרים שבהם רשומים רצונותינו לזכרון ה.

מלבד זאת רואים אנו שמכיון שהחוק מאחד את כלליות הרצון עם כלליות המושא, על כן הפקודה שאדם אחד פוקד על דעת עצמו, ויהא מי שיהא, אינה חוק בשום פנים. ואפילו מה שפוקד הריבון בנוגע למושא פרטי אינו חוק, אלא צו; אין כאן פעולה של ריבון, אלא של קצין.

אני קורא על-כך בשם רפובליקה לכל מדינה המתנהלת על-פי חוקים, ותהא צורת הנהלתה מה שתהא; כי רק במדינה כזו שולט הענין הציבורי והדבר הציבורי¹ אינו מלה בעלמא. כל ממשל חוקי הוא רפובליקני². להלן אבאר, מהו ממשל.

1 אני מציין במלה זו לא רק את שלטוןהאזיליים או את שלטוןהדעים, אלא בדרך-כלל כל ממשל המתנהל על-פי הרצון הכללי, שהוא החוק. כרי שהממשל יהא חוקי, אין מן הצורך שיהא אחד עם הריבון, אלא מן הצורך שיהא שרו של הריבון; במקרים כאלה אפילו המלוכה היא רפובליקה. וכך זה יתברר

נספר הנכ. 3 republique
5 registres de nos volontés
6 la chose publique [= res publica]

זה קיים, אין עוד כלל אלא יש שני חלקים בלתי-שויים ומכאן יוצא, שרצונו של האחד אינו כללי בשום פנים ביחס לשני.

אולם, כשהעם כולו מחליט בעד העם כולו, מביא הוא בחשבון רק את עצמו; ואם נוצר אז יחס, אינו מבחינה אחרת, בלא כל חלוקה של הכלל. הענין שעליו מחליטים הוא, במקרה כזה, כללי כמו הרצון המחליט. פעולה זו היא שאני קורא לה בשם חוק. כשאומר אני שמושא החוקים הוא כללי תמיד

כוונתי היא **שהחוק דן על כל האישים יחד** כעל גוף אחד, ועל הפעולות באורח מופשט, ולעולם אינו דן

על איש פלוני או אלמוני, או על פעולה פרטית. החוק יכול איפוא לפסוק שתהיינה זכויות מיוחדות, אך אינו יכול להקנותן לאיש מסויים. החוק יכול לקבוע סוגים שונים של אזרחים, ולציין אפילו את התכונות המקנות זכות להימנות עם הסוגים הללו, אך אין בכוחו לפרש בשמו של פלוני או אלמוני כדי להכניסו לחוסם. יכול הוא לקבוע שלטון של מלך עובר בירושה, אך אינו יכול לבחור במלך, ולא למנות בכת-מלכות. בקיצור, אי-אפשר שיהא בין תפקידיה של הרשות המחוקקת תפקיד כל-שהוא אשר לו אל מושא פרטי. מכאן רואים אנו מיד שאין עוד לשאול על מי שומה לחוק חוקים, הואיל והם פעולותיו של הרצון

החוקים במובנם המדוייק אינם תנאי השותפות האזרחית. **העם, הכפוף לחוקים, צריך שיהא יוצרם;** רק על המתאגדים שומה לקבוע את תנאי החברה. אך כיצד יקבעו אותם? כלום ייעשה הדבר מתוך הסכם כללי, על-ידי הארה פתאומית ממרום? כלום יש לגוף המדיני כלי ה, שבעזרתו יביע את רצונותיו? מי יעניק לו את התכונה לראות את הנולד, תכונה הדרושה כדי לתת צורה לפעולותיו של אותו כלי ולהכריז עליהן מראש? או כיצד יכריז עליהן בשעת הצורך? איך יכול המון עיוור להוציא אל הפועל בעצמו מפעל גדול וקשה כמתן ספר-חוקים, המון שלעתים קרובות אינו יודע במה הוא רוצה, מפני שאך לעתים רחוקות יודע הוא מה טוב בשבילו? כשהוא לעצמו, העם רוצה תמיד בטוב; אך כשהוא לעצמו, לא תמיד הוא רואה אותו. הרצון הכללי הוא ישר תמיד, אולם המשפט המדריך אותו אינו תמיד נאור. מן הצורך להראות לרצון את הדברים כהויתם, ולפעמים, כמו שמן הראוי שיהיו נראים לו. מן הצורך להורות לו את הדרך הטובה שהוא מבקש, **להרחיק מעליו את פיתוי הרצונות הפרטיים, לקרב אל עיניו את המקומות והזמנים, ולהעמיד כנגד קסם היתרונות הנוכחיים והמוחשים את סכנת הפגעים הרחוקים והנסתרים. האישים הפרטיים רואים את הטוב שהם דוחים מעליהם;** organe h